
Vanja Brdar Mustapić

**povjesničarka umjetnosti,
viša kustosica u Muzeju za umjetnost i obrt
u Zagrebu**

**Namještaj i kultura stanovanja u Zagrebu
u drugoj polovini 19. stoljeća**

**doktorska disertacija
mentorica: dr. sc. Jasna Galjer, red. prof.**

**Disertacija je obranjena 15. travnja 2015.
na Filozofskom fakultetu Sveučilišta
u Zagrebu, pred povjerenstvom:
dr. sc. Dragan Damjanović, izv. prof.
(predsjednik)
dr. sc. Frano Dulibić, izv. prof.
dr. sc. rena Kraševac, viša znan. sur.**

SAŽETAK

Osnovno područje istraživanja u ovom radu povijest je profanog namještaja u širem vremenskom razdoblju od 1830-ih do 1914. godine u kojem traje neostilski izričaj u toj grani umjetničkog obrta (uz stilsku heterogenost koja u europskom prostoru ima ranije korijene te uz kasnije manifestacije). Predmet je istraživanja građa iz Zagreba. Odabrani namještaj iz fundusa zagrebačkih muzeja, institucija i javnih prostora i privatnog vlasništva te ambijentalne cjeline čine temelj za prikaz stilsko-oblikovnih karakteristika namještaja, njegovih proizvođača, uređenja interijera i kulture stanovanja unutar navedenog vremena i prostora.

Osim klasifikacije i analize stilsko-oblikovnih karakteristika namještaja na temelju odabrane i dostupne građe naše kulturne baštine uz komparativne europske primjere, izdvojeni su i važni aspekti za povijest namještaja ovog perioda, univerzalni za cijelu Europu, pa su stoga opća mjesta i u istraživanju povijesti umjetničkog obrta i namještaja u nas: gospodarske izložbe, moderni tržišni modeli, tehnološki napredak, teoretske postavke umjetničkoobrtničke prakse i savjeti

za unutrašnje uređenje, obnova umjetničkog obrta s osnivanjem institucija obrtničkih muzeja i škola.

Tako je ekonomski kontekst u Hrvatskoj razložen s naglaskom na nastupe zagrebačkih proizvođača namještaja na gospodarskim izložbama kao manifestacijama znakovitim za analizirano razdoblje. Prezentiran je i pregled pravne regulative od sredine 19. stoljeća koja je inicirala i pratila procese prijelaza iz cehovske organizacije, definitivno ukinute obrtnim zakonom 1872., prema modernim tržišnim odnosima, te njihova implementacija i reakcija obrtnika i proizvođača namještaja na slobodu tržišta i konkurenciju, analiza brojčanih podataka, definiranje vrste proizvodnje (obrotničke ili tvorničke) te prikaz strukovne aktivnosti stolarskih obrtnika u Zagrebu. Atribucija predmeta, detektiranje novih predmeta, nacрта, fotografskih i pisanih izvora te abecedarij zagrebačkih proizvođača namještaja koji uključuje kako obrtnike tako i veće pogone i prve tvornice namještaja te analiza njihova djelovanja važan je doprinos ovog istraživanja budući da je profani namještaj proučavanog razdoblja često anoniman. Ujedno su prezentirane i nove tehnologije i materijali u proizvodnji namještaja i njihova recepcija u našoj sredini. S druge strane, obnova umjetničkog obrta putem novoosnovanih institucija (Muo, Obrtna škola) u prvi plan stavlja Hermana Bolléa kao autora nacрта te njegov krug stolarskih majstora.

U vremenu u kojem je pitanje kako urediti dom dominantno, teoretski principi u oblikovanju namještaja i upute za uređenje interijera europskih autora prenose, doduše sporadično i fragmentarno, i domaći autori u tiskovinama. To su bile premise za obradu malog broja sačuvanih zagrebačkih stambenih interijera i onih poznatih po fotografijama u slijedu raznovrsnih pristupa unutrašnjeg uređenja u tom razdoblju koji ilustriraju neke od postulata unutrašnjeg uređenja i njihovu heterogenost. Taj pregled je dopunjen analizom uređenja javnih prostora, od kavana, preko muzejskih i kulturnih institucija, kazališta koja upravo u ovom razdoblju doživljavaju

kvantitativnu eksploziju, novog arhitektonskog tipa željezničkog kolodvora stvorenog u prometnoj revoluciji do reprezentativnog uređenja banaka kao novih centara moći i kapitala. Ujedno se 19. stoljeće kao doba modernizacije i tehnološkog materijalizma prepoznaje i u konstantnom pregnuću za sve boljim uvjetima stanovanja, od udobnosti do uvođenja novih higijenskih standarda, što je također prezentirano u okviru naše situacije. Kultura stanovanja obrađena je primarno iz povijesnoumjetničkog i dijelom iz sociološkog rakursa.

Na primjerima kulturne baštine u Zagrebu vezane uz namještaj i interijere iščitava se, dakle, i stilska raznolikost, i teoretska osviještenost, i razvoj od obrtničke do industrijske proizvodnje te ukorijenjenost u zasade historicizma i u srednjoeuropski, osobito bečki i germanski kulturni prostor. Tema namještaja, unutrašnjeg uređenja i kulture stanovanja u Zagrebu, koji upravo tada izrasta u moderan grad i postaje kulturno-političko središte zemlje, stoga je jedna od esencijalnih za razumijevanje ne samo povijesti namještaja i umjetničkog obrta, unutrašnjeg uređenja i kulture stanovanja, nego i povijesti umjetnosti i kulturne povijesti razdoblja historicizma u Zagrebu i Hrvatskoj. x